

Watervogeltellingen in Nederland

Nieuwsbrief seizoen 2019/2020, nr 6, februari 2020

Nederland is bij uitstek een land van wetlands en watervogels. Met watervogeltellingen worden objectieve gegevens verzameld over aantallen, verspreiding en de veranderingen daarin. Het landelijke project vindt plaats in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring en wordt ondersteund door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Rijkswaterstaat Centrale Informatievoorziening en het Centraal Bureau voor de Statistiek. De landelijke coördinatie wordt verzorgd door Sovon Vogelonderzoek Nederland. De tellingen worden uitgevoerd door een groot aantal waarnemers van vogelwerkgroepen, behorende instanties, provincies en instituten. Er worden maandelijks tellingen uitgevoerd in monitoringgebieden (alle watervogelsoorten, in Rijkswateren en overige Vogelrichtlijnggebieden), pleisterplaatsen (ganzen en zwanen) en in januari de Midwintertelling.

Beste mensen,

Nijmegen, 2 februari 2020

Het is momenteel allesbehalve dan aan het winteren en dat is eigenlijk al de hele Hoewel 'winter': er is deze winter slechts eentiende Hellmann-punt 'verdiend' (zie: knmi.nl/nederland-nu/klimatologie/lijsten/hellmann), dus winter kun je het eigenlijk niet eens noemen. De afgelopen midwintertelling vond plaats in een best aardig weekend: lokaal waren er weliswaar buien (vooral in het noorden), maar er was ook ruimte voor de zon (vooral in het westen en zuidwesten). Toch anders dan de grijze en soms natte dagen die veel van januari kenmerkte. Op dit moment zijn bijna 4000 tellingen ingevoerd, flink wat meer dan vorig jaar rond dezelfde tijd (3650), maar vergelijkbaar met jaren daarvoor. Veel dank voor het snelle insturen! Heb je je telling nog niet ingevoerd, doe dat s.v.p. zo snel mogelijk zodat we op korte termijn een goede eerste indruk van de resultaten kunnen geven. Ook heeft een groot aantal mensen de geslachtsverhouding van Wilde Eend (en Krakeend) doorgegeven waarvoor eveneens dank.

Op dit moment staat het totaal aantal vogels dat bij de midwintertelling is geteld op zo'n 4,75 miljoen, ook dit ligt hoger dan vorig jaar (toen het slecht weer was) maar vergelijkbaar met de jaren ervoor. De top drie is wel vergelijkbaar met vorig jaar en opnieuw lijkt Brandgans (voor het tweede jaar op rij) de meest getelde soort (voorlopig aantal 700.000), Kolgans tweede (640.000) en Smient derde (550.000). Dit betreffen uiteraard voorlopige aantallen en hoewel de top 3 al enigszins is gecorrigeerd op dubbeltellingen zijn de aantallen grotendeels nog ongecontroleerd. Daarnaast zullen er ongetwijfeld ook nog aanvullingen komen.

Na het volle programma in januari wordt er in februari gewoon weer doorgeteld. Op **15 februari** vindt een telling plaats in alle binnenlandse monitoringgebieden,

ganzen- en zwanengebieden en steekproefgebieden op de Wadden. Het verhoging op de Wadden is mager (73cm) en het tijdstip is redelijk laat (14:10u), waardoor zeker in de Dollard pas laat begonnen kan worden. Gelukkig zijn de dagen inmiddels al aardig aan het lengen. Een week later, dus op **22 februari** staat de derde slaaplaatstelling van Grote Zilverreiger en Aalscholver op de agenda (telperiode 14 februari – 1 maart). Op het moment dat jullie de nieuwsbrief op de mat (of postvak) krijgen kunnen Wulpen (ook al in de vorige nieuwsbrief aangekondigde) op hun slaaplaats worden geteld (teldatum **8 februari** (telperiode 1– 16 februari)).

Bij de komende telling kun je nog steeds de geslachtsverhouding van Wilde Eenden turven en doorgeven. Zie de nieuwsbrief van januari voor meer info. Ook als je een deel van de groep op die manier turft, is je actie al zinvol. Bij het online invoeren van de telling, maar ook in Avimap of iAvimap, voer je de vrouwtjes en mannetjes met een aparte stip in. Informatie over het geslacht voeg je toe door op de ingevoerde stip te klikken en vervolgens op 'Wijzigen' te klikken. Bij het online invoeren kun je via de knop 'Meer details' de geslachtsgegevens per stip toevoegen. Nog even oefenen? Neem dan een kijkje in onze online watervogelcursus, waar o.a. het verschil tussen vrouwtjes wilde Eend en Krakeend haarfijn wordt uitgelegd (Kijk op sovon.nl/nl/online-cursussen en kies 'watervogelcursus'. Je moet wel met je pidcode zijn ingelogd). Vergeet tot slot niet om in Fryslân alle ganzen in te tekenen en in het hele land Kleine Zwaan, Rotgans, Blauwe Kiekendief, Ruigpootbuizerd, Goudplevier en Velduil. We zijn er heel blij mee als je dit doet!

Een fijne telling!

Menno Hornman

Nederland (binnenland):

15 februari monitoringgebieden, ganzen- en zwanentelling

Nederland binnenland

14 maart monitoringgebieden, ganzen- en zwanentelling
18 april monitoringgebieden, ganzen- en zwanentelling
9 mei telling Brand- en Rotgans
16 mei selectie van monitoringgebieden
13 juni selectie van monitoringgebieden

NB. Bij voorkeur niet van de teldatum afwijken, echter bij slecht weer of andere overmacht kunnen tellingen nog één dag voor tot twee dagen na de teldatum worden uitgevoerd.

Waddengebied:

15 februari steekproeftelling, ganzen- en zwanentelling (14.10 - HW 73)

Waddengebied (hoogwater - verhoging)

14 maart steekproeftelling, ganzen en zwanen (13:20 - 83)
11 april steekproeftelling, ganzen en zwanen (14:15 - 91)
9 mei integrale Wadden- en Brand- en Rotganstelling (12:10 - 95)
13 juni steekproeftelling (15:49 - 89)

2020

Ganzen en zwanen: eerste resultaten internationale zwanentelling

Hoewel nog niet helemaal compleet, kunnen we al een redelijk goede inschatting maken van het aantal Kleine- en Wilde Zwanen in Nederland. Bij de Kleine Zwaan ging het om naar schatting 2300 vogels, bij de Wilde Zwaan om ruim 2500. Wie had gedacht dat het aantal overwinterende Wilde Zwanen nog eens groter zou zijn dan het aantal Kleine Zwanen! Voor de Kleine Zwaan leken de aantallen iets minder dan in januari 2019, voor de Wilde Zwaan zijn aantallen in deze orde van grootte gebruikelijk. Bij de Kleine Zwaan verbleef nog bijna 25% op de Randmeren. Grotere groepen werden verder gezien op Texel (tot 104 vogels in één telgebied), Oost-Flevoland (100), in Noord-Friesland (91) en bij de Krim in NO-Overijssel (88). Bij de Wilde Zwaan verbleven de grootste aantallen (ten minste 943, 38% landelijk totaal) in Zuid- en Oost Flevoland en de Noordoostpolder, en nog eens minimaal 689 in de provincie Drenthe (28% totaal). Bij de Kleine Zwaan zijn aantallen zoals die deze winter worden gezien een bevestiging van de aanhoudende neergang. Ter vergelijking: in Sleeswijk-Holstein werden tijdens de internationale telling 3600 Kleine Zwanen geteld (H.J. Augst e.a.). Het heeft er alle schijn van dat de telling in 2020 de editie wordt met de meest noordoostelijke verspreiding sinds de start van de reeks (zie https://wildfowl.wwt.org.uk/index.php/wildfowl/article/view/2706/pdf_174).

Andere soorten

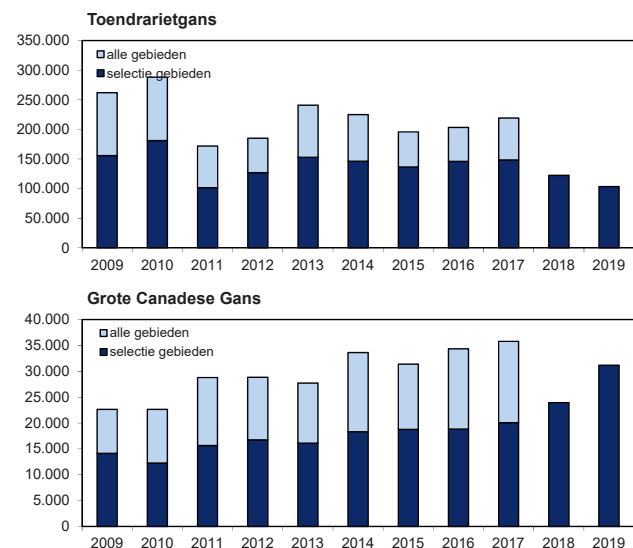
Op basis van de gebruikelijke vergelijking van overeenkomstig getelde gebieden waren er weinig grote veranderingen te zien (figuur 1). Het aantal Kolganzen en Toendrarietganzen was (samen met 2019) aan de lage kant ten opzichte van de hele reeks, maar bij Brandgans juist op een vergelijkbaar niveau. Nijlgans en vooral Grote Canadese Gans namen toe ten opzichte van de lange termijn reeks.

Wat brengt Februari?

In grote delen van Europa is de winter uitzonderlijk warm, en we verwachten dan ook in de aanloop naar de februari-

telling de nodige wegtrek. Tot dusverre worden via trektellen.nl nog maar in beperkte mate trekbewegingen (vaak ook nog eens lokaal) opgepikt, maar bij soorten als Toendrarietgans, Kolgans en Brandgans kunnen zich in de komende weken belangrijke aantallen over de oostgrens bewegen, vooral als ook de weersomstandigheden beter worden. Bij Kleine Zwaan zijn na de januari-telling diverse individueel gemerkte vogels vanuit Nederland naar Duitsland vertrokken. Rotganzen zullen wellicht vanuit Frankrijk en Engeland eerder naar ons terugkomen voor de start van de voorjaarstrek.

Kees Koffijberg

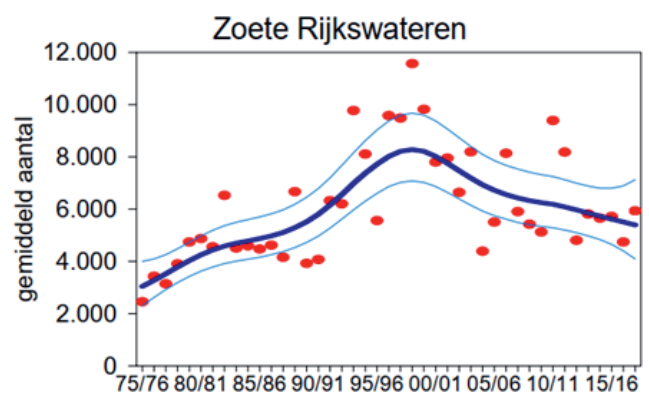
Figuur 1. Januari-tellingen van Toendrarietgans en Grote Canadese Gans in de afgelopen tien jaar. De donkere balken geven de aantallen weer in de gebieden die over de hele periode werden geteld (dus 1:1 vergelijkbaar), de lichte balken het uiteindelijke oktober-totaal (voor 2018 en 2019 resp. nog in bewerking of onvolledig).

De rustige en onopvallende Stormmeeuw

De Stormmeeuw is minder opvallend in gedrag dan de Kokmeeuw. In tegenstelling tot de zomer worden ze in de winter in het hele land gezien. Grasland is dan favoriet vooral na een regenperiode.

Vooraf in de winter algemeen

Het jaarlijks aantal broedparen ligt rond de 3500, vooral langs de kust, met ook enkele kleine kolonies in het binnenland en in de Noordoostpolder. In het laatste gebied is het overzicht recent onvolledig <https://www.sovon.nl/nl/actueel/nieuws/het-diepe-binnenland-broedende-stormmeeuwen> Overwinteraars zijn deels eigen broedvogels maar vooral Stormmeeuwen die uit de landen rond de Oostzee en de Botnische Golf komen (VogeltrekAtlas). Vaak worden ze foeragerend gezien met Kokmeeuwen. De Stormmeeuw is iets forser dan de Kokmeeuw en heeft gele poten en snavel (adult). In de winter heeft de soort ook een grijs gespikkelde kop met donkere kraaloojes, een donker grijze vleugel en veel zwart in de vleugelpunten met een opvallend witte vlek in de punten. Dit en andere kenmerken en natuurlijk ook de andere soorten wordt

Figuur 2. Stormmeeuw. Aantalsontwikkeling in de monitorgebieden in de Zoete Rijkswateren.

duidelijk uitgelegd in de watervogelcursus die voor elke waarnemer toegankelijk is <https://www.sovon.nl/nl/online-cursussen> Niet zo'n druktemaker als de Kokmeeuw, de Stormmeeuw loopt rustig en statig tijdens

het foerageren, te zien op <https://www.youtube.com/watch?v=vZLBJZnpMyo> In de wintermaanden gaat het landelijk om 350.000-430.000 Stormmeeuwen (Vogelatlas) en ruim de helft wordt gezien bij de watervogeltelling. Na een toename vanaf de jaren zeventig zijn de aantallen na de eeuwwisseling afgenomen.

Komende tijd in het binnenland de hoogste aantallen

In de maanden april-juni zijn de aantallen laag maar daarbuiten zien we landelijk hoge aantallen in augustus en september en in het begin van het jaar in januari en vooral februari. Voor een deel gaat het om de broedvogels die zich dan meer in het binnenland ophouden en daarnaast doortrek beïnvloed door het weer. In het binnenland zijn

de maanden januari-maart de hoogste aantallen te zien. Hoewel ze vaak samen met Kokmeeuwen foerageren zie je ook regelmatig grote groepen met bijna alleen Stormmeeuwen. De belangrijkste gebieden zijn Friesland en Groningen en de Wadden, Noordwest-Overijssel, Noord- en Zuid-Holland, het rivierengebied en opvallend de Achterhoek. Afgelopen januari zijn de volgende maxima per provincie per telgebied doorgegeven: Holwerder & Blijaerpolder (Fr) 9890, Grijskerk – Gerkesklooster (Gr) 4070, Maas bij Kessenich (B) 3000, Polder Mastenbroek (Ov) 2500, omgeving Baak (Gl) 2160, Vlieland oostpunt 1920 en Zijpepolder (NH) 1690. De komende tijd blijft het zacht en wisselvallig dus let op die onopvallende Stormmeeuw.

Jan Schoppers

Slaaplaatstelling van ganzen en zwanen in januari

Er is prima geteld tijdens de januaritelling van ganzen en zwanen. Toch blijkt uit de telling een nogal gemengd beeld. Zo lag het maximum aantal getelde Kolganzen dit jaar (~22000) slechts op ongeveer 50% van dat van vorig jaar, terwijl de aantallen Brandganzen op de grootste slaappleaats (~50000) ongeveer gelijk waren aan van de aantallen van vorig jaar. Traditioneel minder goed getelde slaappleaatsen, zoals die in het Zuidlaardermeergebied, het Leekstermeergebied en de Groote Peel deden allemaal mee met de telling.

Brandgans

Het maximum aantal Brandganzen in januari was ruim 55000, geteld op de Steile Bank (Fig. 3), traditioneel een erg grote slaappleaats. Ook op het Gaastwad/Workumerwaard-Noord sliepen ruim 22000 Brandganzen, terwijl bij het Eemmeer 15000 Brandjes te vinden waren. Leuk was dat er ook getallen kwamen uit het Leekstermeergebied (300 vooral Onlanden). Voor de rest zag de verspreiding er vrijwel identiek uit als een jaar geleden. Nog niet alle tellingen zijn echter binnen dus dit kan nog veranderen!

Kleine Zwaan

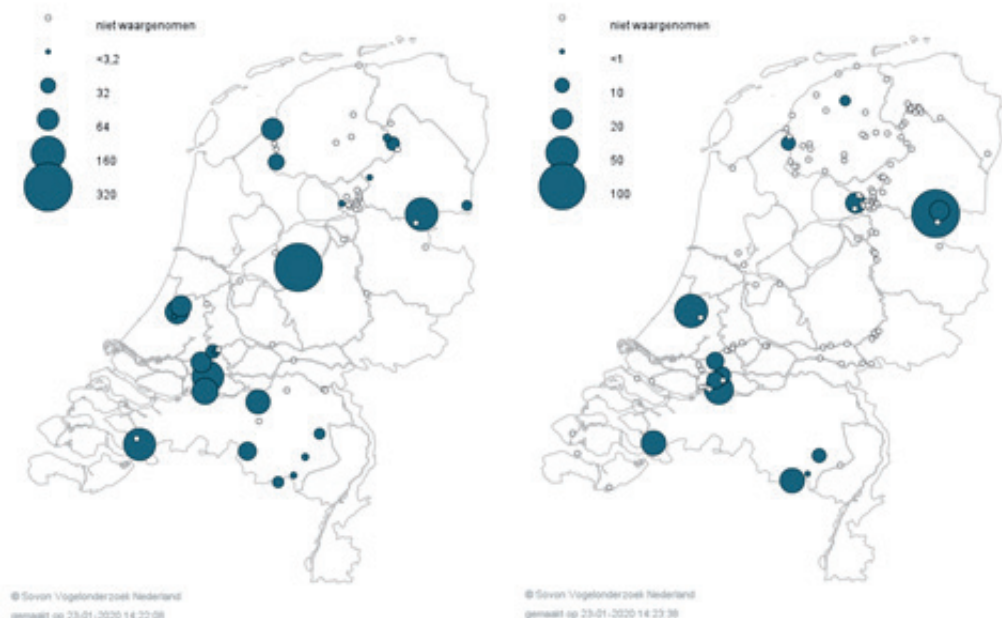
Dat de vloeivelden van de Krim (Ov) een waar slaapparadijs vormen voor zwanen blijkt uit de aantallen Kleine Zwanen: in januari 2020 sliepen er 104 Kleine Zwanen, verreweg het grootste aantal landelijk gezien. Ook Wilde Zwaan was er uitermate goed vertegenwoordigd (zie

hieronder). Ook de Steile Bank is zo'n plek, hier sliepen maar liefst 74 Kleine Zwanen, en zelfs nog meer Wilde Zwanen! In de Hondsdijkse Polder bij Koudekerk aan de Rijn (ZH) sliepen 50 Kleine Zwanen. In het zuidoosten waren de Plateauxvennen (NB) goed vertegenwoordigd, met 28 zwanen, en het Soerendonks Goor (NB) met 11. Over het algemeen lagen de aantallen lager dan in 2018-19, wat al blijkt uit het bijna gehalveerde maximum. Goed om te zien is dat tellers goed nullen invullen en gebruik maken van Avimap voor hun slaappleaatsstellingen.

Wilde Zwaan

De hoogste aantallen Wilde Zwanen zijn, net als bij Brandgans, gemeld bij de Steile Bank (Fig. 5), welgeteld 141 individuen, gevolgd door 94 Wilde Zwanen in het Lauwersmeer en ongeveer 50 vogels in de vloeivelden van de Krim en 33 in de zandwinning Sellingerbeetse (Gr). Deze aantallen zijn ietsje hoger dan het vorige seizoen. We zoeken nog op verschillende plekken gantzellers om bestaande telgroepjes aan te vullen. Het gaat om de volgende gebieden: Leekstermeer, Zuidlaardermeer, Groote Peel, Mariapeel. Ken je nog mensen die wel zin hebben om mee te tellen in een gezellige telgroep, laat het dan even weten aan ons! Ook mensen met minder ervaring zijn welkom, zij kunnen dan geholpen worden door meer ervaren tellers uit de telgroep.

Paul van Els

Figuur 3. Slaappleaatsmaxima van Kleine Zwaan in de voorkeursperiodes in januari 2019 (l) en januari 2020 (r).

Waddenzee: eerste resultaten midwintertelling

Opnieuw was het kielekiele met de weersomstandigheden op 't wad, maar daar waar de windkracht in december minimaal 6Bft was, was dat nu zo'n beetje het maximum en was het al met al nog goed te doen. Het was nog eerder de verlaging van 't tij dat het tellen parten speelde.

Inmiddels zijn vrijwel alle resultaten binnen, afgezien van de Dollard, en staat de teller op zo'n 930.000 getelde vogels. Zoals gebruikelijk was de Bonte Strandloper de talrijkste soort met 130.500 individuen, waarvan 27.170 langs de Friese kust, 25.000 op Griend en 23.610 op Balgzand. Dat is overigens voor de Bonte Strandloper in januari aan de lage kant, want de afgelopen 10 Midwintertellingen ging het gemiddeld om zo'n 178.000. Dat geldt ook voor het voorlopige aantal Scholeksters, wat op 98.900 ligt tegenover 125.000 gemiddeld in de afgelopen 10 jaar. De meeste Scholeksters zaten langs de Groninger noordkust (19.370), op Ameland (17.070) en de Rottums (12.300).

Het aantal Wolpen komt voorlopig op een kleine 82.000, tegenover een tienjarig gemiddelde van 102.000. De meeste Wolpen zaten langs de kusten van Friesland (26.740) en Groningen (11.100) en op Texel (9240).

Naast de talrijke steltlopers verbleven er voor januari-begrippen veel Brandganzen in het waddengebied. De afgelopen 10 Midwintertellingen

ging het om ruim 50.000 'brandjes', nu waren dat tenminste 119.000. Grote aantallen zaten op Ameland (36.235), langs de Friese kust (35670) en op Schiermonnikoog (16.690). datzelfde geldt ook een beetje voor de Smient, waarvan het voorlopige totaal op zo'n 68.000 ligt tegenover een tienjarige midwintergemiddelde van 52.250. Texel was het rijkst aan Smienten (17.905), gevolgd door Ameland (15.720) en Terschelling (12.300). Van de meeuwen was de Zilvermeeuw het talrijkst met iets meer dan gemiddeld (68.250 tegenover 58.100) en met de grootste aantallen op Terschelling (11.500), Ameland (7590) en Texel (4240).

In grote delen van het binnenland floreren de muizeneters. Ook in het waddengebied zijn ze in redelijke aantallen aanwezig. Zo werden in januari minstens 12 Ruigpootbuizerds geteld, waarvan 6 langs de Friese kust. Het aantal Blauwe Kiekendieven tijdens de hvp-telling staat op 26 (16 langs Friese kust), hoewel de slaapplaatsen in het waddengebied er beduidend meer herbergen. Op Texel verbleef een Grote Burgemeester. Het aantal Pontische Meeuwen kwam ditmaal op 34, waarvan 23 op Terschelling. Bij de Kleine Zilverreiger ging het om 25 individuen, waarvan 12 op Texel. De eerstvolgende integrale telling is in mei, in de tussenliggende maanden gaan we door met de steekproefgebieden. Tel ze!

Romke Kleefstra

Watervogeltellingen	Menno Hornman (menno.hornman@sovon.nl)
• projectcoördinatie	Michel Klemann (michel.klemann@sovon.nl)
• formulieren etc.	(Alle coördinatoren zijn telefonisch te bereiken via 024-7 410 410)

Coördinatie Slaapplaatstellingen: Paul van Els (paul.vanels@sovon.nl); 024 7 410 410

Regiocoördinatoren

(ZO) Zoute Delta	Mervyn Roos (06-12 21 81 34, mervyn.roos@rws.nl)
(NH) Noord-Holland	Jelle Abma (024-7 410 410, jelle.abma@sovon.nl)
(ZH) Zuid-Holland	Vincent de Boer (024-7 410 410, vincent.deboer@sovon.nl)
(ZL) Zeeland	Jan-Willem Vergeer (024 7 410 410, jan-willem.vergeer@sovon.nl)
(FR) Friesland	Romke Kleefstra (06-10 64 66 40 romke.kleefstra@sovon.nl); midwintercoördinator Sjouke Scholten (p/a Sovon)
(GR) Groningen	Kees Koffijberg (024-7 410 410, kees.koffijberg@t-online.de); midwintercoördinator Sjouke Scholten (p/a Sovon)
(DR) Drenthe	Harold Steendam (0592-273845, harold_steendam@hotmail.com)
(FL) Flevoland	Jan Schoppers (024-7 410 410, jan.schoppers@sovon.nl)
(OV) Overijssel	Jan Schoppers (024-7 410 410, jan.schoppers@sovon.nl)
(GL) Gelderland	Jan Schoppers (024-7 410 410, jan.schoppers@sovon.nl)
(UT) Utrecht	André van Kleunen (024-7 410 410, andre.vankleunen@sovon.nl)
(NB) Noord-Brabant	Vincent de Boer (024-7 410 410, vincent.deboer@sovon.nl)
(Li) Limburg	Vacant (024-7 410 410, menno.hornman@sovon.nl)
(WG) Waddengebied	Romke Kleefstra (06-10 64 66 40 romke.kleefstra@sovon.nl)
(RG) Grote Rivieren	Jan Schoppers (024-7 410 410, jan.schoppers@sovon.nl)

Informatie over coördinatie in (IJ) IJsselmeergebied, (RM) Randmeren, (BR) Beneden Rivieren, (NZ) Noordzee via Sovon Menno Hornman (024-7 410 410, menno.hornman@sovon.nl)

Deze nieuwsbrief wordt toegezonden aan tellers en/of coördinatoren. De resultaten van de komende telling a.u.b. zo spoedig mogelijk naar Sovon Vogelonderzoek Nederland, Antwoordnummer 98189, 6500 VA Nijmegen sturen. Vergeet niet de gebiedscode in te vullen. Een postzegel is niet nodig!

Nb! In deze nieuwsbrieven genoemde aantallen zijn voorlopig en vaak nog onvolledig! Ze zijn dus niet geschikt voor verder gebruik.